

ПРЕДГОВОР

Писање уџбеника беседништва носи собом одређене опасности.

Најпре делује претенциозно – зар не треба бити мајстор изговорене речи да би се неко усудио да учи друге реторици? То потврђују и неки примери из историје. Врхунски говорник, Цицерон, написао је три књиге које спадају у ширу област реторике. Бранислав Нушић представља сличан пример у нашој литератури – он је као познати књижевник, али и добар беседник, написао своју *Реторику* 1934. године. Ипак, то не мора да буде правило. Најпознатији антички уџбеник није дело ни Цицерона ни Демостена, већ Квинтилијана, који је био осредњи говорник, али одличан педагог. Тиме се, у извесној мери, потврђује запажање Бернарда Шоа: „*Ко то зна, он то radi. Ко не зна – учи друге како се то radi*“. Нису ни сви теоретичари сликарства генијални сликари, нити су они који пишу о музici врхунски мајстори музичких инструмената.

Друга опасност је – како пронаћи праву меру између могућих приступа науци о беседништву. Постоји један класичан прилаз, оптерећен академизмом, који реторици прилази као философској и естетској категорији. На другој страни имамо приручнике, посебно америчких аутора, који заobilaze сваку теорију и историју, а ограничавају се на практична упутства. Раније се, у складу са укусом и назорима доконе аристократије, беседништво схватало као наука или уметност. Данас преовлађују „приземнији“ углови гледања, одбацијују се китњasti стилови, дуги говори, реторика се схвата као „вештина убеђивања“ или „говора пред јавношћу“ (Public Speaking), при чему се као „јавност“ и публика сматра и сто за којим седи групица менаџера или акционара. Покушали смо да нађемо неко средње решење, да се не оглушимо о мудrosti raniјih векова, али да не занемаримо ни неке практичне савете.

Следећа опасност је у постављању граница. Реторика је скуп правила форме. Она даје упутства **како говорити**, а не **шта говорити**. Тешко је повући линију разграничења између реторике и других научних дисциплина као што су: граматика, историја, психологија, философија. Има приручника беседништва који иссрпно дају упутства о томе како се изговарају поједини гласови, какво је значење неких гестова и мимике и како се они изводе, што понекад делује смешно. Нека залажења у граматику, или психологију, нисмо могли избећи, али смо се трудали да их сведемо на најмању меру и да останемо на терену приручника који даје савете онима који ће се обраћати мањем или већем скупу. Настојали смо да нађемо меру између високе теорије и практичних савета, да нађемо равнотежу између апстрактности и прагматичности, покушавајући да избегнемо замке бanalnosti.

Уџбеник је подељен на три основна дела.

У првом се даје појам и подела беседништва, затим историја све до данашњих дана. Извесну новину у односу на постојећу литературу представљају покушаји да се одреде карактеристике беседништва у недавној

прошлости („Самоуправни социјализам и беседништво“) и да се укаже на предности и невоље које за успешно беседништво имају особине нашег народа („Срби и беседништво“). У овом делу се налази и наслов „Стара и нова реторика“ у коме је реч о разликама између класичне и модерне школе. Опредељујући се за потребу новог прилаза вештини лепоречја, покушали смо да укажемо и на трајне вредности неких порука старих мајстора и педагога.

Други одељак садржи правила реторике у ужем смислу. У њему је реч о беседнику, аудиторијуму и самој беседи, с неким практичним саветима. Нажалост, обим уџбеника није дозволио да се у њему нађу посебна правила за неке облике беседништва, иако су то аутори припремили (политичко, судско, пригодно беседништво, иступање на радију и телевизији).

Трећи део садржи избор из светског и нашег беседништва. Уз уобичајене примере додали смо песму Радјарда Киплинга *Ако*, вежбе за „ломљење језика“ (за чији избор захваљујемо Љиљани Мркић-Поповић) и више беседа које досадашње збирке не садрже. Од многих Цицеронових говора изабрали смо његов први одбрамбени (*Pro Sexto Roscio Amerino*), иако се већина аутора опредељује за неке друге. Ову беседу, као типичан пример судског говора анализирали смо да би се видео начин на који велики адвокат гради одбрану. Признајемо да је тај избор скроман и, вероватио, недовољан, да су неке беседе скраћене, али су на то утицали разлози ван наше моћи, у првом реду „Прокрустово правило“ о обиму уџбеника. Ученици и наставници могу користити постојеће збирке говора као што су: збирка уз Нушићеву *Реторику*, затим *Беседе* које је приредила група наших интелектуалаца на челу са Милошем Ђурићем 1966. године и збирка беседа коју је сакупио Зоран Сарамандић (издање 1990; у припреми је ново, проширено издање).

Надамо се да наставници овог предмета неће своје ученике учити једино теорији беседништва, користећи овај приручник као збирку строгих правила. Добро би било да се заједно са ученицима позабаве и праксом реторике на примерима светског и нашег беседништва, практичним вежбама (состављање говора на задату тему) или такмичењем у беседништву. Вештина убеђивања изговореном речју, више него већина наука, захтева практичан рад поред теорије.

У овом тешком подухвату, аутори нису, осим у неким детаљима, ишли непрокрченим стазама, већ добро утртим путевима. Постоје још од давних времена уџбеници реторике, од којих је најпознатији онaj Квинтилијанов (*Образовање говорника*). Од помоћи је био концизан приручник Санжеров *Ораторска уметност* (*L'art oratoire*), затим позната књига најпопуларнијег америчког педагога реторике Дејла Карнегија (*Како стичи самопоузданје и савладаји говорно умеће*). Већ смо поменули Нушићев уџбеник, који представља резултат његовог искуства као професора реторике на војној академији. Сретен Петровић је издао своју *Реторику* 1975. Добру анализу нашег политичког „новоговора“ дао је Слободан Инић у књизи *Говориште ли ћоли-тички?*, коју је издао „орвеловске“ 1984. године. То су само најважнија дела којима смо се користили, а подробнији списак литературе налази се на крају књиге.

Покушали смо да избегнемо замку која вреба многе писце приручника, а то је „писање за колеге“. Настојали смо да материју приближимо онима којима је намењена у нади да ће им помоћи да открију неке тајне беседништва и да ће то означити бар мали корак ка бољем усменом изражавању пред слушаоцима, ка друштву у коме се лепо говори, понекад и жестоко полемише,

али уз поштовање неких основних правила „чојства“, уз уважавање противника и толеранцију, која је темељ сваког уљудног друштва, а поготову оног које себе проглашава за демократско.

Сима Аврамовић је написао следеће делове: Појам беседништва; Врсте беседништва; Античко грчко беседништво; Хришћанско и средњовековно беседништво; Беседништво и прве револуције новог века, као и одељак о беседи (осим делова: „Глас“ и „Гестови“). Заједно са О. Станојевићем одабрао је прилоге за збирку говора. Остале делове написао је О. Станојевић. Пишући књигу, аутори су размењивали сугестије, узајамно се договарали, тако да се она може сматрати заједничким делом.

Предговор седьмом издању

У ово издање унете су следеће измене и допуне:

- додат је невелики *Посебни део* који се односи на политичко, судско, пригодно беседништво и на дебату.

— нешто је изменењен уводни део, у коме је напуштен ранији став да постоји разлика између *репорике* и *беседништва*.

— у збирку примера из светског и нашег беседништва додато је неколико нових говора.

У Београду, априла 2007.